

szervezet feladata, mik a fő célkitűzései? Az ICSU „... arra törekszik, hogy lebontsa a specializálódás korlátait, azzal, hogy nagyobb nemzetközi interdiszciplináris programokat kezdeményez és koordinál és azzal, hogy interdiszciplináris testületeket létesít, amelyek olyan tevékenységeket és kutatási programokat vállalnak, amelyek több tag számára is érdekesek. Számos testület, amelyik az ICSU keretében felállításra került, ugyancsak olyan kérdéseket céloz meg, amelyek minden tudományos kutatót érdekelnek, mint pl. a tudományos utánpótlás, a környezetvédelem és a fejlődés, valamint a tudományos kutatás szabadsága” (ld., *Science International* No. 62 (1996) fedőlap).

Ezeknek a célkitűzéseknek megfelelően került megrendezésre 1957-ben, mint első nagy „fegyvertény” a Nemzetközi Geofizikai Év és ezt követte azóta számos hasonló akció, mint pl. a Nemzetközi Biológiai Program.

A jelenlegi közgyűlésen is több akció került elfogadásra. Ezek közül talán a legfontosabb a tudományos utánpótlással kapcsolatos határozat, amely szerint ezt a munkát már az általános iskolában el kell kezdeni, de további más erőfeszítések is szükségesek.

A közgyűlés több tisztségviselőt is megválasztott, így új elnököt *W. Arber* (Svájc) személyében. A közgyűlést megelőző ICSU főbizottsági ülésen *Berényi Dénest* a „Tudo-

mány Közép- és Kelet-Európában és a Korábbi Szovjetunióban” elnevezésű bizottság tagjává választották.

A közgyűlést hagyományosan tudományos programok kísérték. Így a legelső nap, amelynek estéjén a közgyűlést megnyitották, egy egésznapos szimpóziumra került sor *Tudomány és emberi célok a 21. században* címmel. Ezen más neves kutatók között négy Nobel-díjas is szerepelt. A közgyűlés egyik délutánján pedig félnapos műhely megbeszélésre került sor nagyobb szakterületenként külön-külön (biológiai tudományok, társadalom tudományok, föld- és űrtudományok, fizikai-kémiai és matematikai tudományok stb.). Ezekben a legutóbbi évek legjelentősebb eredményei kerültek bemutatásra ill. megvitatásra.

Hazánkat a közgyűlésen *Berényi Dénes* és *Pusztai János* képviselték, akik az elmúlt akadémiai ciklusban a hazai ICSU bizottság elnöki, ill. titkári posztját töltötték be. Részt vett még és szerepet kapott a közgyűlésen *Láng István*, aki hosszú éveken keresztül töltött be vezető tisztségeket az ICSU-ban és *Pungor Ernő*, aki az egyik fontos napirendi ponthoz, mint szakértő kapott meghívást.

Berényi Dénes

Nemzetközi Mazzini-konferencia Pisában

„Il mazziniano nel mondo”, azaz „A mazzinianizmus a világon” címmel rendezett nemzetközi tudományos konferenciát 1996. október 17. és 19. között Pisában az Istituto Domus Mazziniana. A tudós találkozó jelentősége túlnőtt még azon a fontos tényen is, hogy ez volt az eddigi legnagyobb tanácskozás Giuseppe Mazzini, múlt századi olasz hazafi és gondolkodó életéről, munkásságáról, időszerűségéről. A rendezvény címét, jellegét, időpontját és fontosságát épp Maz-

zini életművének és eszméinek minden korábbi felülmúló aktualitása indokolta.

Mazzini újrafelfedezését, a mazzinianizmus reneszánszát ma Olaszországban, de Európa-szerte is, sőt az egész világon egy sor körülmény segítette elő. A huszadik század egyik uralkodó eszméjének számító marxizmus válsága ráirányította a figyelmet Marx egyik első vitapartnerére és kritikására, a liberális demokratizmus klasszikusára; a korrupciót felszámolni igyekvő „tisza kezek” a

politikát és gazdaságot egyaránt erkölcsi alapra helyező Apostolra: a szakadár Északi Liga akciói az egységes Olaszország első atyjára; végül az európai egyesülés a „népek Európájának”, a „hazák hazájának” profétájára. Ez utóbbi szempont talán mindennél inkább hozzájárult a konferencia nemzetköziségéhez. Olasz, francia, spanyol, portugál, svájci, német, angol, lengyel, magyar, szerb, román, bolgár, görög, ukrán, sőt indiai és japán Mazzini-kutatók, történészek, irodalomtörténészek, jogászok, egyetemi oktatók, professzorok, akadémikusok, levéltárosok, tudományos kutatók, négy egymást követő ülészakon s egy azokat lezáró kerekasztal-vitán, olyan patinás helyszínen, mint a tekintélyes Scuola Normale Superiore címerterme vagy a pisai tudományegyetem aula magnája, összesen mintegy ötven előadást tartottak a Mazzini-kutatások legkülönbözőbb területeiről, földrajzi és tudományos értelemben egyaránt.

A remek szervezés és a nagylelkű vendéglátás a pisai felsőoktatási intézmények, a CNR (az olasz OTKA), a pisai önkormányzati szervek és más mecénások támogatása mellett mindenekelőtt és -felett az Istituto Domus Mazzinianát dícsérte. Ez az intézet elnevezését („Mazzini Ház”) annak köszönheti, hogy abban az épületben tevékenykedik (ma a via Mazzini 71. szám alatt), melynek falai között 1872. március 10-én elhunyt („hazájában száműzöttként”) Giuseppe Mazzini. A második világháborúban amerikai bombatámadást szenvedett, majd újjáépített házában 1952-ben kezdte meg munkáját a tudományos intézet, amely konferenciáiról (így a Mazzini halálának évfordulójáról minden esztendőben megemlékező előadásokról) és kiadványairól külön kötetet állított össze (*La Domus Mazziniana: attività editoriale e convegnistica 1952–1996*). Volt miről, hiszen csak a „Domus” által gondozott kötetek kisebb könyvtárnyiak. „Tudományos” sorozatában, Mazzini kevésbé ismert művei (pl. *A zene filozófiája*) mellett olyan komoly nagymonográfiák láttak napvilágot, mint Salvo Mastellone ma már alapműnek szá-

mító kettős kötete (*Mazzini e la Giovine Italia 1830–1834*) vagy Paolo Mario Sipala hatástörténeti könyve (*Mazzini nella critica storica e letteraria*); a „népszerűsítő” sorozatban Mazzini-életrajzok (a kor- és harcótárs Aurelio Saffi művétől Pierluigi Salepichi modern munkájáig), antológiák (Mazzini a költészetben, Mazzini-anekdóták, stb.), sőt, még Mazzini és Svájc kapcsolatait vizsgáló könyv is, hogy csupán némi ízelítőre szorítkozzunk. Az utóbbi esztendőekben a Mazzini-reneszánsz éveiben megjelent legimpozánsabb kiadványuk az *Il mazzinianesimo nel mondo* két szép kötete, Giuliana Limiti szerkesztésében, és Mario Di Napoli, Francesco Guida, Giuseppe Monsagrati gondozásában, melyekben egyebek között két magyar szerző (Szörényi László volt olaszországi nagykövet és e sorok írója) tanulmányai is olvashatók. (A kötetsorozat folytatásaként fognak megjelenni a konferencián elhangzott előadások szövegei.) Az intézet folyóirata, a *Bollettino della Domus Mazziniana* minden új számában a teljesség igényével tájékoztat az időközben megjelent olaszországi Mazzini-irodalomról, és figyelemmel kíséri a külföldi szakirodalmat is. Recenzió-rovatában újfent találunk magyar szerzőket és műveket: a *Mazzini, az Apostol* című könyvet Szabó Tibor, *Az Alpokon innen és túl...* címűt Ördögh Éva ismertette.

A Ferde Torony városában rendezett konferenciára igazán nem az volt a jellemző, ami oly sok tudományos tanácskozássra: hogy jól ismert kollégák állandó kedvenc témáikról tartanak megannyiszor előadott és publikált, az unalomig ismert referátumot. Itt új arcokkal, új témákkal, új kutatási eredményekkel találkozhatott a legfelkészültebb Mazzini-kutató is. A legnagyobb felfedezés éppen a mazzinianizmus egyetemessége volt, kivált ahhoz képest, hogy a budapesti egyetemen még a nyolcvanas évek végén is olyat mondhatott egy professzor, hogy „Mazzini még a saját hazájában is provinciális jelenség volt”. Ennek ellenkezőjéről a konferencia tények és dokumentumok ellenállhatatlan erejével győzte meg a résztvevőket, az elő-

adók széles körénél is jóval népesebb hallgatóságot. Az olasz Francesco Guida, a lengyel Joanna Ugniewska, a spanyol Isabel Maria Pascual Sastre, a portugál Maria Manuela Tavares Ribeiro, a görög Antonis Liakos, a román Stefan Delureanu, az ukrán Mykola Varvacev, a francia Jean-Yves Frétygné és mások előadásaiból az egész Európára figyelő, egész Európával kapcsolatban, levelezésben álló, Európa alatt nemcsak Nyugat-, de Kelet-Európát is értő Mazzini gigantikus, sokoldalú képe bontakozott ki. Az indiai Ghita Srivastava, az olasz indológus Gianni Sofri, a japán Fusatoshi Fujisawa s az olasz sinológus Giuliano Bertolucci felolvasásai azt bizonyították, hogy a mazzinianizmus hatása még Ázsiába, a Távols-Keletre is eljutott. A Mazzini-fordításokban enyhén szólva szegény Magyarországról jött (egyetlen) vendéget elgondolkodtatta, hogy csak Indiában Mazzini műveit tíz nyelvre fordították le (bengálira, tamilra, urdura, stb.). S vajon hányan tudták, hogy Marx és Engels *Kommunista kiáltványukban* — miként több más írásukban is — „burzsoá”, „kispolgári” ideológusok, „fennkölt erkölcsű nyárspolgárok” nézeteivel vitázva, gyakran Mazzini elveivel,

műveivel polemizáltak (pl. a családot és a magántulajdont illetően)? Mazzini mai időszertűségére az olaszországi változások fényében Giuseppe Monsagrati és Carlo Ghisalberty, a rendszerváltozás utáni volt szocialista országok viszonylatában e sorok írója igyekezett rámutatni. Az egyéni és nemzeti(ségi) jogok védelme, hazafiság és európaiság szétválaszthatatlansága, a szociális érzékenységgel társuló vállalkozói szabadság igénye, az erkölcsi alapon történő politizálás imperatívusa mintha egyenesen nekünk, „új demokráciáknak” szánt üzenetek lennének.

A Mazzini-konferencia alkalmából készült művészi emlékérmén a „Demokrácia Nemzetiség Szociális igazság” szavak ékeskednek, valamint a következő Mazzini-idézet (*Az ember kötelességeiről* című értekezéséből): „A hazáért dolgozva az emberiségért dolgozunk”. E nemes eszmék fűzték baráti kötelékbe a Mazzini-konferencia résztvevőit. Olasz, francia, lengyel, ukrán, román, magyar kutatók, tanárok baráti együttműködése kicsiben már meg is valósította a „nemzetek Európájának” mazziniánus programját.

Madarász Imre